

prva knjiga ili sabrana dela (povodom novog kola edicije »prva knjiga« matice srpske za 1986. godinu) milivoj srebro

Ulagak u literaturu jeste, da se poslužimo metaforom jednog od mladih pisaca o kojima će ovde biti govora – probijanje »kroz šumu reči«, ili kako bi rekao Bodler – kroz »šumu simbola«; dakle, probijanje kroz lavitir. Put dug i neizvestan, naročito za šegrete. Jer, ponekad se od šume ne vidi drvo, a ponekad se i ne nadanopadne u čeljusti Minotaure. Zato moramo biti oprezni i strpljivi – tek mnogo godina kasnije biće nam dato da vidimo da li će neko od ovih debitana uspeti da pronađe Arijadnu nit. Možda čak onu koja obezbeđuje sabrana dela u kožnom povezu i vodi ravno u Akademiju. (No, ne verujući u dobru vilu, mnogi mlađi pisci kod nas – a to će pravilo potvrditi i neki od ovde apostrofiranih) nastoje da već prvom knjigom objave »sabrana dela«, gurači u nju skoro sve što su do tada napisali.) Što se mene tiče, ja im naravno želim Nobelovu nagradu. Ali, do tada o njima valja govoriti skromno – tek kao o početnicima, o piscima prvih knjiga – sa simpatijama, ali i kritički.

većinu ovogodišnjih knjiga, kao i one koje su im neposredno prethodile, odlikuje uglavnom orijentacija na istraživanje novih mogućnosti pesničkog govorja, mlađački entuzijazam u proklamovanju jedne slobodne poetike improvizovanja, kao i težnja ka usvajaju modernih i postavanguardnih tendencija; jednom reču, želja da se po svaku cenu pobegne od nametnutih šablona i da se – kako reče jedan od njih – »razbije ljuštura«.

Doduše, u naporu da se razbije ljuštura može da se razbije i glava. Jer, bez obzira na neophodnost istraživačke strasti i na potrebu stalne pobune protiv klišea (one su, između ostalog, imantne svakom istinskom činu pisanja), neki od najradikalnijih pisaca iz ovog kola – prepričajući se bezizarnim namerama da ostvare »dvostruku pismo« ili da prozbore »nečuvenim jezikom« – rizikuju, zapravo, da im se pesma prebrije u puko »mehaničko štucanje«.

Drugi, opet, oni manje hrabri, neće pristati na provokaciju eksperimenta. Oni će se radije prikloniti utabanim stazama i već preoverlim vrednostima. Tražeći učište iza paravana »pozatog«, međutim, oni će biti izloženi recidivima tradicionalne estetike.

U svakom slučaju, dakle, nije lako »prvom mačiću u vodi«, ali ni u šumi, pogotovo ako je to »šuma reči«. No, ni svi »mačići« nisu isti; to će, uostalom, najbolje ilustrovati pojedinačno predstavljanje njihovih knjiga.

Vojislav Karanović: *Tastatura*. Pesme iz ove zbirke sa karakterističnim naslovom jesu radikalni izazov tradicionalnim pesničkim konvencijama: one, naime, služeći se ekstremnim eksperimentalnim zahtevima ne poriču samo okamenjene i šablzonizovane tradicionalne forme stihovanja, nego idu i dalje – na razaranje sintakse i logike jezika, na ukidanje svih formalnih uslovnosti, pa time i na sistematski svesno ponistiavanje »poruke« i značenja. Jer, kako eksplicira pesnik – »svako iznošenje misli u njihovoj dovršenoj jezičko-logičkoj formi jeste – veliki poraz«. Ovo je, dakle, poezija svesne, deklarativne negacije koja, paradoksalno – sasvim u duhu aktualnih postmodernističkih tendencija – kroz negaciju nastoji da ostvari kreaciju. Ipak, treba reći da Karanovićevi radikalni zahvati – ma koliko bili izraz težnji za inoviranjem – nisu i dovoljno umetnički artikulisani. Ispisane u jeziku »oslobodenom« od značenja i namerno prepustene slučajnostima haosa i impulsa razaranja – čime se i potvrđuje pesničko programsko načelo o umetnosti koja »ništa ne govori« – njegove pesme tvore tekstu-

alne lavitir u kojima se čitalac veoma teško snalazi.

Nešto manje radikalna, ali takođe sklona eksperimentu, jeste i poezija Lasla L. Blaškovića u knjizi *Gledas*. Sledeci, poput Karanovića, trageće nadrealističke poetike će nastojati da modernim izrazom dočaraju prelamanje odraza splošnjeg sveta u prenapregnutoj podvesti subjekta doživljavanja. Otuda se u njegovoj poeziji sučeljavaju krhkotine haotične stvarnosti, paranoične vizije i refleksi potisnutih slika podvesti – što ostavlja utisak tekstualne dezorganizovanosti i anarhije forme.

Doduše, Blašković namerno insistira na – kako sam kaže – »slučajnoj formi«, na aleatoričkom komponovanju i slobodnom nizanju prividno alogičnih slika – čime se nesumnjivo postiže neposrednost doživljaja i omogućava oslobadanje unutrašnje energije jezika. Ali, time se takođe rizikuje da se pesničke slike, oslobođene konvencija, izmaknu kontroli i pretvore u zbirku nefunkcionalnih čulnih senzacija. Nadata se, međutim, da će Blašković ubuduće disciplinovati svoj temperament – često povodljiv za bizarnim asocijacijama – da će uneti više reda u konfuzne stilske sklopove i oslobođiti se »prekobrojnih reči«.

I knjiga Branislava Solomuna sa simboličnim naslovom *Pritisak* nastoji da razbije šavove i da se oslobođi pritska nametnute forme. Izražavajući, osim toga, i sliku jednog sveta prisile, sveta u kome se osuječeni subjekt neprestano izlaže naponu destruktivne energije, njegove pesme su i same uslovile »napregnutu«, dinamičnu formu.

Za Solomunovu poeziju karakteristično je, takođe, fiksiranje sižnje okosnice, s tim što se narativna deskripcija neprestano narušava specifičnim grafičkim rasporedom stihova i čestom promenom pesničkog ritma. Funkcionalnim lomljenjem stiha Solomon, naime, omogućava preplitanje logičkih celina i stvara uslove za nepredvidljivu verbalnu igru. Ipak, bez obzira što su njegovi naporci da razbije ili pomjeri strukturu zatvorenih formalnih modela – očigledni i neretko inventivni, pesme ovoga pesnika ponekad i same postaju žrtve vlastite strukture. Otuda valjda i onaj mučni utisak o »nedorečenosti na svakom koraku«, utisak koji poput pečata obeležava celokupnu Solomonovu zbirku.

Što se, pak, tiče knjige Ranka Petrovića – *Prva laž*, odmah da kažemo – ona nema, poput prethodnih, one eksperimentalne radoznalosti ili pretnjija da inovira poetski govor. Ispisane rukom ležernog, neopterećenog hroničara svakodnevlja, njegove pesme – kroz humornu observaciju ili blagu ironiju koja tek gde-gde primi zaostrenje intonaciju cinizma – izražavaju zapitanost nad svetom i sobom u njemu. Otuda verovatno u ovoj poeziji i dolazi do prevlasti deskripcije i narativnih elemenata – kao da pesma teži da se zaokruži u formu priče. Neke Petrovićevi fragmenti doista su tako i modelovani – kao redukovane, kratke priče sa fakultativnom okosnicom i poenton.

Međutim, Petrovićeva ležernost i olako prihvatanje stilskih elemenata tradicionalnog štiva dovode ga ponekad na granicu praznog retoričkog hoda, u – kako sam reče – »intelektualni pličak«. Osim toga, traganjem za efektnim jezičkim dvosmislenostima i aforističke dosete, on rizikuje da skući ili ogoli značenja. Bilo bi poželjno, stoga, da Petrović ubuduće ne gazi po »intelektualnom pličaku« i da uzleti sa uvek opasnih »niskoletičkih ciljeva«.

Poezija Mie Rajner iz zbirke *Orijentacija* nije, takođe, opterećena zahtevima istraživačkog eksperimentiranja. Njen svet je svet intimne, unutrašnji prostor lirske subjekta koji kroz samointrospekciju nastoji da se orijentiše, da dopre do sopstvenog središta. Spoljašnji svet zato je apstrahovan – on je samo refleks koji se projektuje iznutra. Granice introvertognog sveta, pak, neprestano se šire i sužavaju, u zavisnosti od prirode i intenziteta doživljaja – nekad je to naglašeno osećanje sameće, nekad izražavanje prigušenih ertoških nabroja, a nekad intuitivna slutnja drugačijih mogućnosti komunikacije – nekog izvengovornog jezika čiji su kodovi ugradeni u telu.

Ispisane, dakle, u prepoznatljivom i ne suviše elastičnom stihovnom obliku, pesme Mie Rajner se uvek usredsredene na neki unutrašnji doživljaj koji je saobražen skromnim dokumentima jednostavne forme. Sledeci ritam mirne lirske deskripcije, njeni stihovi ne uspevaju uvek da se odupru monotoniji opisivanja; ali u najboljim pesmama, uz brižljiv odnos prema poetskom izrazu, ova pesnikinja ipak uspeva da dočara emotivnu dramu samoistraživanja.

I na kraju, nekoliko reči o jedinoj knjizi proze u ovom kolu, o knjizi *Tamna strana* Snežane Bukal. *Tamna strana* je sačinjena od uslovno dva narativna oblika: poetskih fragmenata u prozi i minijaturnih, kratkih priča koje se samo povremeno prepustaju energiji fabule. Poetski fragmenti, zapravo, i nisu ništa drugo do fiksirane nerativne slike u kojima lirske opservacije potiskuju tvrdu i preciznu deskripciju, dočaravajući doživljaj hipersenzibilnog detinjstva u koloritnim i mekim tonovima. No, bez obzira na izvesni lirske sklad, ove poetske proze, čitacu stančanjem učika može da zasmeta prenaglašena emotivnost izraza, ona veštačka pozlata na polituri uspomena koju Kundera ironično naziva »kičom detinjstva«.

I drugi narativni oblik – kratka priča – mada povremeno teži izvesnom, makar i usprenog fabulativnom ekstenzitetu, takođe čuva lirsku intonaciju. Ipak, Bukalova će u ovim fragmentima nastojati da objektivizuje vizuru; čak će i forma – upotrebo metaliterarnih intervencija – postati elastičnija i manje napregnuta. Međutim, iako se spisateljici ne može osporiti izvesna duhovitost i umešnost u poigravanju sa sižem, ostaje utisak da su mogućnosti ludičkog vođenja priče ostale nedovoljno iskoriscene.

Ali, ako bi sve mogućnosti bile već u prvoj knjizi, šta bi onda ostalo za sabrana dela...

PKSSOV, kao osnivač časopisa »Polja«, usvojila je predlog novih članova – delegata u Izdavački savet časopisa »Polja«.

Novi članovi Izdavačkog saveta su: Bosiljka Bojanović (predsednik), Tanja Đurić, Biljana Cvjetković, Rada Čupić, Dušan Radak, Boško Ivković, Dušan Mihailović, Dušan Patić, Danica Grubač, Simon Grabovac, Radmila Gikić, Radmila Cvijanović Lotina, Vladimir Kopić, Čedomir Keco i Franja Petrinović.

Na prvoj sednici novog Izdavačkog saveta, koja je održana 16. oktobra, kao zajednička sednica starog i novog saziva Izdavačkog saveta, usvojena je, nakon diskusije, Analizaciju realizacije programa rada »Polja« za 1985. i 1986. godinu i razmatranju su materijalna pitanja kao i plan delatnosti za narednu godinu. Konstatovano je da je časopis u velikoj meri ispunio obaveze koje projizlaze iz programske orientacije i koncepcije, kao i da je negovao duh otvorenosti za autentične vrednosti kulture i modernog stvaralaštva. I poređ činjenice da su se »Polja« uvrstila, svojim vrednostima, u red značajnih časopisa u Jugoslaviji, mora se istaći da još ostaje niz otvorenih pitanja o kojima valja razmišljati i voditi raspravu kako bi se njihova koncepcija i urediščka politika još više poboljšala.

Na sednici je izabran predsednik novog Izdavačkog saveta (Bosiljka Bojanović), a članovima starog saziva, kojima je istekao mandat, izražena je zahvalnost na dosadašnjem radu.

časopis za kulturu, umetnost i društvena pitanja, novi sad, katolička porta 5, telefon (021) 28-765
ureduju: silvija dražić, zoran derić, petru krdu, alpar lošone, dorde pisarev, miroljub radojković ★ glavni i odgovorni urednik franja petrinović ★ tehnički i likovni urednik cvetan dimovski ★ sekretar redakcije radmila gikić ★ lektor mirjana stefanović ★ članovi izdavačkog saveta: bosiljka bojanović (predsednik), tanja đurić, biljana cvjetković, rada čupić, dušan patić, danica grubač, simon grabovac (delegati šire društvene zajednice), radmila gikić, radmila cvijanović lotina, vladimir kopić, franja petrinović i čedomir keco (delegati izdavača) ★ izdaje nišro „dnevnik“, direktor nišro „dnevnik“ jovan smederevac ★ osnivač pokrajinska konferencija saveza socijalističke omladine vojvodine ★ časopis finansira siz kulture vojvodine ★ rukopise slati na adresu: redakcija „polja“, novi sad, poštanski fah 190, žiro račun 65700–603–6324 nišro „dnevnik“ ouor „redakcija dnevnika“, sa naznakom za „polja“ (godišnja preplata 1.200 dinara, za inostranstvo dvostruko) ★ na osnovu mišljenja pokrajinskog sekretarijata za nauku i kulturu broj 413-152/73 časopis je oslobođen poreza na promet proizvoda i usluga ★ tiraž 2.000 primeraka